

Sygn. akt VII U 1530/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 czerwca 2016 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Jarząbek

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Maria Nalewczyńska

po rozpoznaniu w dniu 15 czerwca 2016 r. w Warszawie

sprawy S. R.

przeciwko Prezesowi Kasy (...)

o emeryturę rolniczą, zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania S. R.

od następujących decyzji Prezesa Kasy (...):

z dnia 20 sierpnia 2015 roku znak: (...)

oraz z dnia 31 sierpnia 2015 roku znak: (...)

- zmienia zaskarżone decyzje w następujący sposób:

1. przyznaje S. R. prawo do emerytury rolniczej od dnia 1 marca 2015 roku;
2. podejmuje wypłatę świadczenia o którym mowa w pkt 1 od dnia 1 września 2015 roku i stwierdza, że S. R. nie jest zobowiązana do zwrotu kwoty 5.254.20 zł (pięć tysięcy dwieście pięćdziesiąt cztery) złotych na rzecz organu rentowego.

Sygn. akt VII U 1530/15

UZASADNIENIE

W dniu 21 września 2015 r. **S. R.** złożyła za pośrednictwem Zakładu (...) w W. odwołanie od decyzji z dnia 20 sierpnia 2015 r., znak: (...) i wniosła o jej zmianę poprzez przyznanie jej prawa do emerytury rolniczej od 1 marca 2015 r. W uzasadnieniu odwołania S. R. podkreśliła, że przesłanka wskazana przez organ rentowy w treści skarżonej decyzji nie jest podstawą do odmowy przyznania prawa do emerytury, a ponadto, że organ rentowy w żaden sposób nie udowodnił, że odwołująca nie zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej. Odwołująca wskazała również, że organ rentowy całkowicie dowolnie przyjął, iż nie zaprzestano prowadzenia działalności gospodarczej, z tego względu, że współwłaściciele gospodarstwa rolnego nie wyrazili zgody na dzierżawę gospodarstwa. Odwołująca oświadczyła, że nie prowadzi działalności rolniczej, ponieważ grunty rolne przekazała umową dzierżawy z dnia 23 lutego 2015 r. córce A. Z., która prowadzi

na nich działalność.

W dniu 7 października 2015 r. **S. R.** złożyła również odwołanie od decyzji z dnia 31 sierpnia 2015 r., znak: (...) w przedmiocie wstrzymania wypłaty i żądanie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń emerytalno-rentowych. Odwołująca wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji w całości i ustalenie, że nie ma obowiązku zwrotu kwoty 5.254,20 zł w okresie od 1 marca 2015 r. do 31 sierpnia 2015 r. z tytułu przyznanego jej świadczenia emerytalnego oraz, że nie zaistniała ustawowa przyczyna wstrzymania wypłaty świadczenia emerytalnego. W uzasadnieniu odwołania S. R. podniosła, że podstawą wydania niniejszej decyzji było zdaniem organu rentowego zatajenie faktu posiadania gospodarstwa rolnego. Ponadto odwołująca wskazała, że organ rentowy w żaden sposób nie uzasadnił swoich twierdzeń, uniemożliwiając merytoryczne odniesienie się do wskazanego zarzutu.

W odpowiedzi na powyższe odwołania **Prezes (...) Oddział Regionalny w W.** wniósł o oddalenie odwołania, powołując się na argumentację przytoczoną w treści zaskarżonych decyzji.

Uzasadniając swoje stanowisko w sprawie organ rentowy odwołał się do argumentacji zaprezentowanej w uzasadnieniach skarżonych decyzji. Prezes (...) jeszcze raz podkreślił, że odmowa przyznania świadczenia emerytalnego jest zgodna z obowiązującymi przepisami prawa, ponieważ odwołująca S. R. nie zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej, gdyż jest współwłaścicielem gospodarstwa rolnego w wysokości 2/9 części nieruchomości, a wydzierżawienie tego gospodarstwa na mocy aneksu z dnia 1 lipca 2015 r. nie wywołało skutków prawnych, gdyż nie wyrazili na to zgody pozostali współwłaściciele. Wobec powyższego – zdaniem organu rentowego – zarzuty zawarte w odwołaniu nie mogą stanowić podstawy do zmiany zaskarżonych decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

S. R., urodzona w dniu (...), jest właścicielem gospodarstwa rolnego na zasadzie wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej

o powierzchni całkowitej 6,37 ha fizycznych, co stanowi 1, 2050 ha przeliczeniowych, położonego w miejscowości R. składającego się z następujących działek ewidencyjnych: (...), ujętych w rejestrze gruntów gminy R., dla których Sąd Rejonowy w W. IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą Nr (...) oraz współwłaścicielem w udziale 2/9 nieruchomości (gospodarstwa rolnego) położonej w miejscowości R., składającej się z następujących działek ewidencyjnych: (...) o łącznej powierzchni 3,61 ha, stanowiących część nieruchomości, dla której został w dniu 7 lipca 1975 r. wydany akt własności ziemi nr (...) (akt własności ziemi z 09.11.1973 r. k. 69 a.r., wypis postanowienia Sądu Rejonowego w W. z dnia 05.04.2012 r. k. 72 a.r.)

Od momentu nabycia wskazanych powyżej gruntów, S. R. wraz z mężem prowadziła na nich działalność rolniczą – uprawę trawa 5 i 6 klasy (dokumenty załączone do akt organu rentowego - okoliczność bezsporna).

Na mocy umowy dzierżawy zawartej w dniu 23 lutym 2015 r. S. R. wraz z małżonkiem R. R. przekazali swojej córce A. Z. w dzierżawę gospodarstwo rolne o powierzchni 6,37 ha położone w miejscowości R., na okres 10 lat. W skład gospodarstwa rolnego przekazanego w dzierżawę wchodziły działki ewidencyjne o numerach (...), z wyjątkiem działki nr (...) (o powierzchni 0,51 ha) dla których założona jest księga wieczysta nr KW (...). Aneksem z dnia 1 lipca 2015 r. do umowy dzierżawy z dnia 23 lutego 2015 r. odwołująca przekazała gospodarstwo rolne położone na działkach ewidencyjnych o nr: (...) z wyjątkiem działki nr (...) kolei dzierżawca oświadczył, iż z tą datą przyjmuje w dzierżawę opisane gospodarstwo rolne. Następnie w dniu 21 września 2015 r. Odwołująca poinformowała Kasę (...) Placówkę Terenową w W. o zawarciu aneksu. Umowa oraz aneks zostały poświadczane przez Kancelarię Notarialną A. P. w R. (umowa dzierżawy z 23.02.2015 r. k. 53 a.r., poświadczenie notarialne repertorium A Nr (...) k. 54

i 80 a.r., aneks do umowy dzierżawy z 01.07.2015 r. k. 79 a.r.).

Wraz z wydzierżawieniem nieruchomości córce S. R. i R. R. zaprzestali prowadzenia gospodarstwa rolnego (zeznania świadków: H. M. (2) k. 42-43 a.s., M. M. k. 43 a.s., A. C. k. 43-44 a.s., B. B., B. G., T. R., dowód z przesłuchania S. R. – płyta cd z nagraniem rozprawy z 15.06.2016 r. k. 57 a.s.).

W dniu 2 marca 2015 r. S. R. złożyła do Kasy (...) Placówki Terenowej w W. wniosek o emeryturę rolniczą z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym (wniosek o emeryturę k. 41 a.r.).

Prezes Kasy (...) decyzją z dnia 20 sierpnia 2015 r., znak: (...) odmówił S. R. prawa do emerytury rolniczej, powołując się na przepis art. 19 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r.

o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 704). W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że wnioskodawczyni nie zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej, gdyż aneks z dnia 1 lipca 2015 r. do umowy dzierżawy z dnia

23 lutego 2015 r. nie doprowadził do wydzierżawienia gospodarstwa rolnego, ponieważ na wydzierżawienie nie zgodzili się pozostali współwłaściciele tego gospodarstwa (skarżona decyzja (...) z 20.08.2015 r. k. 84 a.r.).

Konsekwencją wydania przez Prezesa (...) powyższej decyzji było wydanie decyzji z dnia 31 sierpnia 2015 r. znak: (...), w przedmiocie wstrzymania wypłaty i żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń emerytalno-rentowych przez S. R.. Na mocy tej decyzji organ rentowy zobowiązał S. R. do zwrotu kwoty 5.254,20 zł, którą otrzymała w okresie od 1 marca 2015 do 31 sierpnia 2015r. w związku z decyzją Prezes Kasy (...) z dnia 11 marca 2015 r. przyznającej S. R. prawo do emerytury rolniczej od dnia 1 marca 2015 r. (skarżona decyzja (...) z 31.08.2015 r. k. 87 a.r.).

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o dokumenty zgromadzone w aktach sprawy, w tym w aktach rentowych. Ich autentyczność oraz zgodność z rzeczywistym stanem rzeczy nie była kwestionowana przez żadną ze stron, dlatego Sąd uznał je za pełnowartościowy materiał dowodowy. Ponadto Sąd uwzględnił zeznania Odwołującej S. R. oraz świadków: A. C., M. M., H. M. (2), B. G., B. B. oraz T. R., ponieważ były one logiczne i spójne, a także wskazywały na te same fakty i zdarzenia.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie S. R. od decyzji Prezes Kasy (...) z dnia 20 sierpnia 2015 r., znak: (...) odmawiającej S. R. prawa do emerytury rolniczej oraz od decyzją z dnia 31 sierpnia 2015 r., znak: (...) wstrzymującej wypłaty i żądanie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń emerytalno-rentowych jest zasadne i zasługuje na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że spór w niniejszej sprawie koncentrował się wokół tego, czy ubezpieczona S. R. spełnia jeden

z warunków koniecznych do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury rolniczej wskazany w art. 19 ust. 2 pkt. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 704) w postaci zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej. Wskazać bowiem należy, że powyższa kwestia miała istotne znaczenie dla dokonania oceny merytorycznej zasadności zaskarżonej decyzji organu rentowego.

Stosownie do treści art. 28 ust. 4 powołanej ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, uznaje się, że emeryt lub rencista zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej, jeżeli ani on ani jego współmałżonek nie jest właścicielem (współwłaścicielem) lub posiadaczem gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów o podatku rolnym i nie prowadzi działu specjalnego, nie uwzględniając:

1) gruntów wydzierżawionych, na podstawie pisemnej umowy zawartej co najmniej na 10 lat i zgłoszonej do ewidencji gruntów i budynków, osobie niebędącej:

a) małżonkiem emeryta lub rencisty,

- b) jego zstępnym lub pasierbem,
 - c) osobą pozostającą z emerytem lub rencistą we wspólnym gospodarstwie domowym,
 - d) małżonkiem osoby, o której mowa w lit. b lub c;
- 2) gruntów trwale wyłączonych z produkcji rolniczej na podstawie odrębnych przepisów, w tym zalesionych gruntów rolnych;
 - 3) gruntów i działów specjalnych należących do małżonka, z którym emeryt lub rencista zawarł związek małżeński po ustaleniu prawa do emerytury lub renty rolniczej z ubezpieczenia;
 - 4) własności (udziału we współwłasności) nieustalonej odpowiednimi dokumentami urzędowymi, jeżeli grunty będące przedmiotem własności (współwłasności) nie znajdują się w posiadaniu rolnika lub jego małżonka.

W treści przedmiotowej decyzji organ rentowy powołał się na fakt, że umowa dzierżawy gospodarstwa rolnego, którego współwłaścicielem jest S. R., została zawarta bez zgody pozostałych współwłaścicieli, w związku z czym jest nieważna i nie daje podstaw do uznania, że odwołująca się zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej. Fakt ten nie może mieć jednak w ocenie Sądu decydującego znaczenia dla kwestii rozstrzyganej zaskarżoną decyzją. Istotną dla rozstrzygnięcia rozpatrywanej sprawy okolicznością jest natomiast to, czy odwołująca rzeczywiście zaprzestała prowadzić działalność rolniczą. Należy bowiem zwrócić uwagę,

że z powołanego przepisu art. 28 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wynika jedynie domniemanie, że jeżeli emeryt lub jego małżonek są właścicielami (współwłaścicielami) gospodarstwa rolnego to przyjmuje się, że prowadzą oni działalność rolniczą. Domniemanie to można jednak obalić, co w przekonaniu Sądu odwołująca w tym niniejszym postępowaniu uczyniła.

W tym miejscu podkreślenia wymaga, że przepis art. 28 powołanej ustawy nie modyfikuje pojęcia prowadzenia działalności rolniczej, ani też nie definiuje wyczerpująco pojęcia nieprowadzenia działalności rolniczej. Prowadzenie

bądź nieprowadzenie działalności rolniczej należy do sfery faktu. Ułatwienie dowodowe, o którym mowa wyżej polega na tym, że rolnicy będący właścicielami gospodarstw wymienionych w tym przepisie nie muszą wykazywać, że nie prowadzą działalności rolniczej – fakt ten uznaje sam ustawodawca. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że własność lub posiadanie gospodarstwa rolnego w obecnym stanie prawnym pozostaje w zasadzie poza sferą stosunku ubezpieczenia społecznego rolników w sensie bezpośrednich przesłanek tego stosunku oraz że właściciele gospodarstw rolnych mogą dowodzić, iż nie prowadzą działalności rolniczej (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2004 r., II UZP 5/04). W wyroku

z dnia 30 listopada 2005 r., I UK 59/05, Sąd Najwyższy wskazał, że przy ustalaniu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, ustawowe domniemanie,

że właściciel gruntów zaliczanych do użytków rolnych prowadzi działalność rolniczą, może być obalone odpowiednimi dowodami. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy podkreślił, że założenie, iż dla nabycia prawa do emerytury rolniczej, posiadanie (własność, współwłasność) gospodarstwa rolnego znaczy to samo,

co prowadzenie gospodarstwa rolnego, jest nieprawidłowe. Z kolei przepis art. 19 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników uzależnia wyraźnie prawo

do wcześniejszej emerytury od zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej.

Zatem pomocnicze odwołanie się do art. 28 ust. 4 jest uzasadnione, gdyż dzięki temu można ustalić okoliczności, które należy brać pod uwagę przy badaniu zaprzestania przez ubezpieczonego prowadzenia działalności rolniczej (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 3 października 2012 r. III AUa 46/12).

Zebrany w sprawie materiał dowodowy w postaci zeznań świadków w sposób jednoznaczny prowadził do wniosku, że ubezpieczona co najmniej od dnia 23 lutego 2015 r. nie prowadzi działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym, którego

jest właścicielem, ani też w żadnym innym gospodarstwie rolnym. Dowody z zeznań świadków: A. C., M. M., H. M. (2), B. G., B. B. oraz T. R., jak również dowód z przesłuchania w charakterze strony odwołującej S. R. były w całości zgodne, także co do szczegółowych faktów podawanych przez te osoby, a przez to w pełni wiarygodne. Dodatkowym potwierdzeniem okoliczności podanych przez świadków i odwołującego było zawarcie przedmiotowej umowy dzierżawy z dnia 23 lutego 2015 r. Mając na uwadze powyższe, w ocenie Sądu Okręgowego wnioskodawczyni w toku postępowania wykazała, że nie prowadzi działalności rolniczej na należących do niego działkach gruntu od czasu zawarcia ww. umowy. To jej córka A. Z. która zamieszkuje na innej nieruchomości, pracuje w tym gospodarstwie oraz prowadzi sprawy z nim związane.

Aneks do umowy z dnia 23 lutego 2015 r., którego przedmiotem było wydzierżawienie gospodarstwa rolnego, w którym odwołująca posiada udział w wysokości 2/9 części, wbrew twierdzeniu organu rentowego nie jest nieważny. Brak zgody wszystkich współwłaścicieli powoduje jedynie że rozporządzenie rzeczą wspólną w takiej sytuacji jest czynnością prawną nieważną w całości, tylko w części przekraczającej udział odwołującej w tym gospodarstwie. Zgodnie z art 198 k.c. każdy ze współwłaścicieli może swobodnie rozporządzać swoim udziałem bez zgody pozostałych współwłaścicieli. O ile zatem rozporządzenie przekroczyło wielkość udziału przypadającego odwołującej to umowa będzie nieważna tylko w części przekraczającej ten udział. Za takim rozwiązaniem przemawia interpretacja art. 58 § 3 k.c., z którego wynika, że nieważnością może być dotknięta tylko część czynności i wówczas czynność prawna, co do pozostałych części, pozostaje w mocy. U podstaw unormowania zawartego w § 3 art. 58 k.c. leży założenie o wielości postanowień objętych jednolitą czynnością prawną, z których po stwierdzeniu części nieważnej, pozostałe postanowienia tej czynności mogłyby istnieć i funkcjonować jako samodzielne czynności prawne, bez potrzeby podważania całej jej treści.

Podsumowując, w przedmiotowej sprawie nie można mieć wątpliwości, że odwołująca zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej z dniem zawarcia umowy dzierżawy, a tym samym spełniła warunki, od których uzależnione jest prawo do emerytury rolniczej. Zaznaczyć też trzeba, że przepis art. 19 ust. 2 i 28 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników należy interpretować w zgodzie z art. 6 pkt. 1 i 3 tej ustawy, w którym podmiotem ubezpieczenia nie jest właściciel lub posiadacz gospodarstwa rolnego, lecz wyłącznie osoba prowadząca działalność rolniczą w posiadanych gospodarstwie rolnym. Do takich osób z powodów wyżej wskazanych wnioskodawczyni nie można zaliczyć. Jeszcze raz należy bowiem podkreślić, że sam fakt bycia właścicielem, współwłaścicielem, czy też posiadaczem gospodarstwa rolnego nie jest równoznaczny z prowadzeniem działalności rolniczej. Potwierdza to jak już wskazano powyżej utrwalone orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Ustalenie powyższego miało swoje implikacje w zakresie oceny zasadności równocześnie skarżonej w niniejszym postępowaniu decyzji Prezesa Kasy (...) z dnia 31 sierpnia 2015 r., na mocy której organ rentowy zażądał od S. R. zwrotu kwoty 5.254,20 złotych otrzymanej w okresie od 1 marca 2015 r. do 31 sierpnia 2015 r. jako niezależnie pobranego świadczenia emerytalnego. Stosownie do dyspozycji art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 z późn. zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Z kolei w myśl art. 138 ust. 2 cytowanej ustawy za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczone

o braku prawa do ich pobierania;

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Jednocześnie za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu (ust. 3 art. 138 ustawy).

Z powyższych przepisów wynika, że organ rentowy może żądać od ubezpieczonych zwrotu świadczenia jedynie w sytuacji, gdyś świadczenie to zostało uznane za nienależne. W uzasadnieniu skarżonej decyzji, jak również w treść odpowiedzi na odwołanie organ rentowy powołał się na okoliczność, iż ubezpieczona nie ujawniła faktu posiadania udziału 2/9 części w nieruchomości nabytej poprzez zasiedzenie. Okoliczność ta nie miała jednak znaczenia z perspektywy przeprowadzonych powyżej rozważań co do domniemania prowadzenia działalności gospodarczej przy posiadaniu (własności) gospodarstwa rolnego oraz poczynionych przez Sąd ustaleń co do faktycznego wykonywania pracy rolnej przez S. R.. Skoro bowiem odwołująca nie prowadziła gospodarstwa rolnego, to nieujawnienie informacji o posiadaniu udziału 2/9 części w nieruchomości rolnej (gospodarstwie)

w żaden sposób nie przyczynił się do przyznania i wypłacenia jej świadczenia w sposób, o którym mowa w art. 138 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej.

Z tych też względów, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477⁽¹⁴⁾ § 2 k.p.c. w punkcie 1 sentencji wyroku zmienił zaskarżoną decyzję Prezesa Kasy (...) z dnia 20 sierpnia 2015 r., znak: (...) w ten sposób, że przyznał odwołującej S. R. prawo do emerytury rolniczej od dnia 1 marca 2015 r., z kolei w punkcie 2 sentencji wyroku zmienił zaskarżoną decyzję Prezesa Kasy (...) z dnia 20 sierpnia 2015 r., znak: (...) w ten sposób, że podjął od dnia 1 września 2015 r. wypłatę emerytury rolniczej przysługującej S. R. i stwierdził, że odwołująca nie jest zobowiązana do zwrotu żądanej przez organ rentowy kwoty.

Zarządzenie: odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć ubezpieczonej S. R. z pouczeniem o możliwości wniesienia środka zaskarżenia.

K.S.